

ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับการเลือกผู้สอบบัญชี:
กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

THE RELATIONSHIP BETWEEN CORPORATE GOVERNANCE AND
AUDITOR CHOICE: A CASE STUDY OF LISTED COMPANIES
IN THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND

พิชญ์ณัฐ์ เสงี่ยมกลาง
PITCHANAT SANGAMKLANG
ชุตินา นาคประสิทธิ์
CHUTIMA NAKPRASIT
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา
RAJAMANGALA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY ISAN
จังหวัดนครราชสีมา
NAKHON RATCHASIMA

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับการเลือกผู้สอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยตัวแปรของการกำกับดูแลกิจการในการศึกษานี้ประกอบด้วย 3 ตัวแปร ได้แก่ โครงสร้างการถือหุ้น สัดส่วนกรรมการอิสระ และการควบคุมตำแหน่งของประธานกรรมการบริษัทกับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร ในขณะที่ตัวแปรเกี่ยวกับการเลือกผู้สอบบัญชีเป็นตัวแปรหุ่น ซึ่งประกอบด้วย การเลือกผู้สอบบัญชีในกลุ่ม BIG4 และการเลือกผู้สอบบัญชีอื่นๆ ที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่ม BIG4 (NON-BIG4) ส่วนตัวแปรควบคุม ได้แก่ ขนาดของบริษัท ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารวบรวมมาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 394 บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลงบการเงิน สิ้นสุดรอบระยะเวลาบัญชี พ.ศ. 2556 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression) ประเภท Binary Logistic จากการศึกษาพบความสัมพันธ์ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างโครงสร้างการถือหุ้นกับการเลือกผู้สอบบัญชี BIG4 ซึ่งเป็นไปได้ว่าบริษัทที่มีสัดส่วนการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 10 รายแรก ยิ่งสูงขึ้นจะมีความเป็นไปได้ในการจ้างผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพ (BIG4) ทั้งนี้ เพื่อเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (สัดส่วนการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 10 รายแรก) กับผู้ถือหุ้นรายย่อย นอกจากนั้นยังพบความสัมพันธ์ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างขนาดของบริษัทกับการเลือกผู้สอบบัญชี BIG4 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยอื่นที่กล่าวว่ากิจการที่มีขนาดใหญ่จะมีความสามารถในการจ้างผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพมากกว่ากิจการที่มีขนาดเล็กทั้งนี้ผลงานวิจัยจะช่วยนักลงทุนในการพิจารณาความเชื่อถือได้ของงบการเงินที่จัดทำโดยบริษัทที่มีผู้ถือหุ้นรายใหญ่ นอกจากนี้ผลงานวิจัยยังเป็นการเพิ่มบางมุมมองของทฤษฎีตัวแทนว่าบริษัทที่มีผู้ถือหุ้นรายใหญ่เป็นไปได้ที่จะเลือกผู้สอบบัญชีจาก BIG4

คำสำคัญ: การกำกับดูแลกิจการ, การเลือกผู้สอบบัญชี

ABSTRACT

This study examined the relationship between corporate governance and auditor choice of listed companies in the Stock Exchange of Thailand (SET). The three variables used as a proxy of corporate governance consisted of ownership structure, CEO duality and board independence while auditor choice was a dummy variable, selecting the BIG4 or the NON-BIG4. Additionally, firm size was a control variable in this study. Data was collected from the 394 companies listed in the Stock Exchange of Thailand (SET) for

the period of 2013. In order to verify the relationship between those variables, a logistic regression analysis was used in this study. The results indicated that ownership structure has a significant and positive relationship with auditor choice. Such a result implies that firms with controlling shareholders rely on the BIG4 to alleviate agency conflicts with minority shareholders. Moreover, the results also revealed that firm size has a significant and positive relationship with auditor choice. This is consistent with other research that found that large businesses are more able to hire a larger, higher-quality auditor than smaller businesses. Importantly, the results of this study will help potential investors to consider creditability of financial statements prepared by Thai listed companies with controlling shareholders. Empirically, the results also enrich some viewpoints of Agency Theory that listed companies with controlling shareholders probably choose an auditor belonging to the BIG4.

Keywords: Corporate Governance, Auditor Choice

บทนำ

การตกแต่งงบการเงินของบริษัทจดทะเบียน เป็นปัญหาหนึ่งของการกำกับดูแลกิจการ ที่มักจะเกิดขึ้นโดยผู้บริหาร ซึ่งเป็นตัวแทนในการบริหารงานให้กับผู้ถือหุ้น ได้มีส่วนรู้เห็นกับการกระทำที่ไม่เหมาะสม ผลของการตกแต่งบัญชีมักจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ถือหุ้นรายใหญ่และผู้บริหารของบริษัท ในขณะที่ผู้ถือหุ้นรายย่อยและผู้ที่ใช้งบการเงินของบริษัทเพื่อทำการตัดสินใจในหลักทรัพย์นั้นเป็นผู้ได้รับความเสียหาย เหตุการณ์ดังกล่าวได้ถูกอ้างอิงอย่างกว้างขวาง ได้แก่ กรณีศึกษาของบริษัท Enron และ Worldcom ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2001 และ ค.ศ. 2002 ได้แสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นอิสระและการมีผลประโยชน์ทับซ้อนของผู้สอบบัญชีอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่ประเทศไทย ได้แก่ บริษัทรอยแทนท และ ปิกนิค เมื่อปี พ.ศ. 2545 และ พ.ศ. 2548 เป็นต้น ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงตัวอย่างของการตกแต่งงบการเงินและพฤติกรรมอันฉ้อฉลของผู้บริหาร (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2552, น. 549-565)

สำหรับผู้สอบบัญชีนั้น เป็นบุคคลที่ผู้ถือหุ้นควรให้ความใส่ใจ เพราะผู้สอบบัญชีเป็นตัวแทนของผู้ถือหุ้นที่ช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นปัจจุบันของงบการเงิน การมีงบการเงินที่น่าเชื่อถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของบริษัทได้ ดังนั้นผู้สอบบัญชีจึงควรเป็นบุคคลที่เป็นอิสระจากฝ่ายจัดการเพื่อว่าจะได้สามารถแสดงความเห็นได้อย่างตรงไปตรงมาและโปร่งใส (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2546, น. 6) ซึ่งในการเลือกผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพ ถือได้ว่าเป็นกระบวนการของการกำกับดูแลกิจการที่ดีอย่างหนึ่ง และยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยตรวจสอบกิจการ

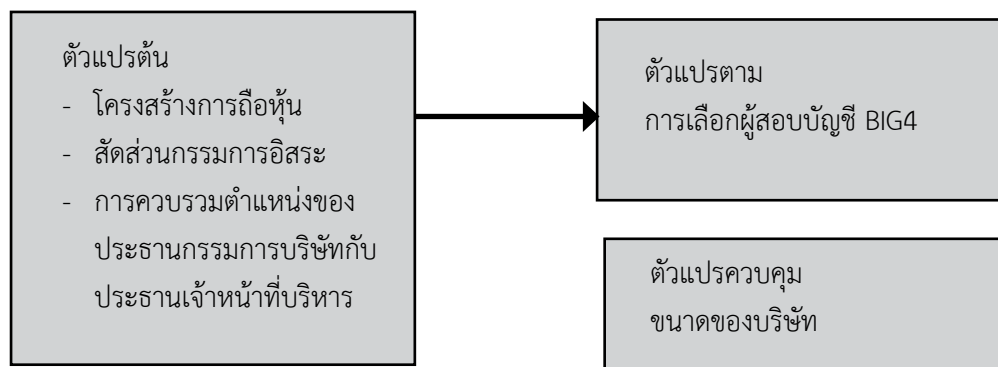
ทุจริตและยังเป็นการป้องกันการตกแต่งงบการเงินของบริษัทอีกด้วย โดยงานวิจัยของ DeAngelo L. (1981) ได้พบว่าคุณภาพการสอบบัญชีของ BIG4 (Deloitte, Price Waterhouse Cooper, KPMG, Ernst & Young) กับบริษัทผู้สอบบัญชีอิสระทั่วไปหรือ NON-BIG4 นั้นมีความแตกต่างกัน เนื่องจากบริษัทสอบบัญชีขนาดเล็กมีแนวโน้มที่จะพยายามรักษาลูกค้าที่มีอยู่จำนวนน้อยรายในมือไว้โดยคำนึงถึงชื่อเสียงของตัวเองน้อยกว่าบริษัทสอบบัญชีขนาดใหญ่ เช่นเดียวกับงานวิจัยของจุฑามาน สิริพิผลวนิชกุล และมนวิภา ผดุงสิทธิ์ (2550) พบว่า บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ส่วนใหญ่จะเลือกสำนักงานสอบบัญชี BIG4 เนื่องจากการปฏิบัติงานเป็นระบบ ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี และความระมัดระวังในการสอบบัญชี

สำหรับบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ถึงแม้งานวิจัยที่ศึกษาถึงผลกระทบของการกำกับดูแลกิจการกับการเลือกผู้สอบบัญชียังไม่แพร่หลาย แต่ในต่างประเทศก็มีความสนใจทำการศึกษาในประเด็นดังกล่าว อาทิ งานวิจัยของ Lin and Liu (2009); Cohen, Krishnamoorthy and Wright (2002); Gelb and Zarowin (2002); Lee, Mande and Ortman (2004) และงานวิจัยของ Wilkinson and Clements (2006) พบว่า บริษัทที่มีประจักษ์จรรยาบรรณการบริษัทไม่ได้ดำรงตำแหน่งควบคู่กับการเป็นประธานเจ้าหน้าที่บริหาร จะทำให้บทบาทในการทำงานมีความเป็นธรรมมากขึ้น ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเลือกจ้างผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพ และยังเผยให้เห็นว่าบริษัทจดทะเบียนที่มีการปรับปรุงระบบกำกับดูแลกิจการและมีศักยภาพในการบริหารงาน ทำให้บริษัทมีกำไรเพิ่มขึ้น ส่วนงานวิจัยของ Mahdavi et al. (2011) พบว่า

สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระของบริษัทที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเลือกผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพ ซึ่งจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ Beasley and Petroni (2001) หากจำนวนคณะกรรมการอิสระมีจำนวนมากกว่าทำให้เกิดการดูแลตรวจสอบกรรมการที่มีส่วนในการบริหารดีขึ้น และมีการเลือกผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพ

เมื่อพิจารณาจากผลการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับการเลือกผู้สอบบัญชี

ในบริบทของประเทศไทย โดยหลักฐานจากงานวิจัยจำนวนมากกล่าวว่าบริษัทจดทะเบียนในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นลักษณะครอบครัว ซึ่งรูปแบบในการกำกับดูแลกิจการอาจมีความแตกต่างจากประเทศอื่น และอาจมีการตัดสินใจเลือกผู้สอบบัญชีที่แตกต่างกัน อีกทั้งผลของงานวิจัยยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ถือหุ้นของบริษัทที่ประกอบการในบริบทของประเทศไทยและที่คล้ายกัน ได้ตระหนักถึงการใช้สิทธิของตนในการแต่งตั้งคณะกรรมการให้ทำหน้าที่แทนตนรวมทั้งการเลือกผู้สอบบัญชีด้วยความรอบคอบยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับการเลือกผู้สอบบัญชี: กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย” ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory)

Jensen and Meckling (1976) กล่าวว่าไว้ว่าเจ้าของกิจการไม่สามารถบริหารงานเพียงผู้เดียวได้ จึงทำให้ต้องจ้างบุคคลอื่นจากภายนอกเข้ามาช่วยในการบริหารงานแทนตน ทฤษฎีนี้อธิบายความสัมพันธ์ที่เกิดจากความยินยอมพร้อมใจระหว่างบุคคลสองฝ่าย โดยฝ่ายที่มอบอำนาจคือ ตัวการ (Principal) ซึ่งคือเจ้าของกิจการหรือผู้ถือหุ้น ในขณะที่อีกฝ่ายที่ได้รับมอบอำนาจในการบริหารงานคือ ตัวแทน (Agent) ซึ่งคือผู้บริหารที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าของกิจการหรือผู้ถือหุ้นให้ทำหน้าที่บริหารจัดการบริษัทให้เกิดมูลค่าในระดับที่สูงขึ้น ตัวแทนหรือคณะกรรมการนั้น เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดกลยุทธ์และบริหารจัดการองค์การตามกลยุทธ์นั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของบริษัท

การแยกการเป็นเจ้าของจากการบริหารงานอาจนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งทางผลประโยชน์ อย่างไรก็ตาม การกำกับดูแลกิจการจึงเป็นทางเลือกหนึ่งซึ่งเจ้าของกิจการสามารถนำมาใช้ เพื่อให้ผู้บริหารปฏิบัติงานให้เกิดมูลค่าสูงสุดต่อกิจการ อันเนื่องจากการกำกับดูแลกิจการมีวัตถุประสงค์และหน้าที่หลัก คือ การกำกับ การติดตาม การควบคุม และการดูแลตัวแทน เพื่อให้ทรัพยากรของกิจการได้นำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ตรงตามเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตอบแทนกลับไปยังผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2552, น. 57-61)

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการ

การกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) หรือ “บรรษัทภิบาล” เป็นระบบที่บริษัทใช้ในการดำเนินงาน โดยที่ศูนย์กลางระบบอยู่ที่คณะกรรมการบริษัท (The Cadbury Committee, 1992) ซึ่งเป็นระบบที่จัดให้มีโครงสร้างและกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการ ฝ่ายจัดการ และผู้ถือหุ้น เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน นำไปสู่ความเจริญเติบโตและเพิ่มมูลค่าให้กับผู้ถือหุ้นใน

ระยะยาว โดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียอื่น (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2555) โดยมีกลไกของการกำกับดูแลกิจการเป็นเครื่องมือที่ออกแบบมาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2552, น. 386-387) โดยกลไกของการกำกับดูแลกิจการที่มีบทบาทสำคัญมีรายละเอียดดังนี้

2.1 กลไกด้านโครงสร้างการถือหุ้น (Ownership Structure) สาเหตุหลักประการหนึ่งที่เกิดจากการที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการ มาจากโครงสร้างการถือหุ้น (Ownership Structure) ของกิจการ เพราะโครงสร้างการถือหุ้นทำให้เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่าง 2 ฝ่ายที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียหลัก (Major Stakeholders) ในกิจการ โดยโครงสร้างการถือหุ้นสามารถแบ่งได้เป็นสองแบบตามลักษณะการถือหุ้นของผู้ถือหุ้น ได้แก่ โครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจายตัว (Dispersed Ownership Structure) และโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัว (Concentrated Ownership Structure)

2.2 กลไกด้านคณะกรรมการบริษัทคณะกรรมการมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลกิจการเพื่อประโยชน์สูงสุดของบริษัท และมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ต่อผู้ถือหุ้น ดังนั้น คณะกรรมการต้องบริหารจัดการบริษัทด้วยความระมัดระวังและซื่อสัตย์สุจริต ในฐานะเป็นตัวแทนของผู้ถือหุ้นในการดำเนินงานต่างๆ ของบริษัท เพื่อสร้างความสามารถในการทำกำไรและมูลค่าของกิจการ นอกจากนั้น คณะกรรมการยังมีบทบาทของการพิจารณาและให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานของบริษัท เช่น การกำหนดวิสัยทัศน์และภารกิจ กลยุทธ์ เป้าหมายทางการเงิน ความเสี่ยง แผนงาน และงบประมาณ รวมทั้งกำกับ ควบคุมดูแลให้ฝ่ายจัดการดำเนินงาน ตามนโยบายและแผนที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.3 หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้ประกาศเผยแพร่หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี สำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี พ.ศ. 2549 เป็นการนำข้อพึงปฏิบัติจากหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี 15 ข้อ ที่ได้ประกาศใช้เมื่อเดือนมีนาคม 2545 มาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้เทียบเคียงกับหลักการกำกับดูแลกิจการของ The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD Principles of Corporate Governance, 2004) และข้อเสนอแนะของธนาคารโลก (World Bank) จากการเข้าร่วมโครงการ Corporate

Governance-Reports on the Observance of Standards and Codes (CG-ROSC) และในปี พ.ศ. 2555 ตลาดหลักทรัพย์ฯ ได้ทำการปรับปรุงหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน โดยเป็นการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของแนวปฏิบัติที่ดีของทั้ง 5 หมวด ให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ ASEAN Corporate Governance Scorecard (ASEAN CG Scorecard) โดยหลักการหมวดที่ 1 และหมวดที่ 2 เป็นหลักการที่เกี่ยวกับผู้ถือหุ้น ขณะที่หลักการหมวดที่ 4 และหมวดที่ 5 เป็นหลักการที่เกี่ยวกับคณะกรรมการ ซึ่งทั้งผู้ถือหุ้นและคณะกรรมการ ถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียในกิจการ มีเพียงหลักการหมวดที่ 3 ที่กล่าวถึงผู้มีส่วนได้เสียนอกกิจการ

หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องจัดให้มีขึ้นสำหรับองค์กรในการกำหนดทิศทางการสอดส่องดูแลผลการปฏิบัติงานของกิจการ โดยเฉพาะคุณภาพของรายงานทางการเงิน ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญและผู้ถือหุ้นและบุคคลภายนอกให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น คณะกรรมการจึงควรมั่นใจว่าข้อมูลที่แสดงในรายงานทางการเงินมีความถูกต้อง โปร่งใสและเป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไป จึงว่าจ้างผู้สอบบัญชีจากภายนอกเข้ามาตรวจสอบ เพื่อให้งบการเงินของบริษัทมีความถูกต้อง สร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุน และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตอบแทนกลับไปยังผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม

2.4 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเลือกผู้สอบบัญชี

2.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการการเลือกผู้สอบบัญชี Jensen and Meckling (1976) ได้แนะนำว่า ความต้องการการสอบบัญชีนั้นเป็นผลมาจากความปรารถนาที่จะลดความขัดแย้งทางผลประโยชน์อันเกิดจากการมีข้อมูลที่ไม่ว่าเท่าเทียมกัน (Information Asymmetry) ระหว่างผู้บริหารและเจ้าของกิจการ หรือเรียกว่าผู้ถือหุ้น โดยทั้งสองได้แสดงว่าผู้บริหารจะทำให้การกระทำของตนเป็นที่สังเกตได้มากขึ้นโดยสมัครใจโดยการจ้างผู้สอบบัญชีอิสระมาควบคุมพฤติกรรมของตน ซึ่งผู้ถือหุ้นจะสามารถติดตามตรวจสอบผู้บริหาร เพื่อยืนยันว่ารายงานทางการเงินต่างๆ ที่ได้จัดทำขึ้นนั้นมีความถูกต้องหรือไม่เพียงใด ผ่านรายงานของผู้สอบบัญชี โดยความเห็นของผู้สอบบัญชีสามารถให้ความเชื่อมั่นต่อรายงานทางการเงินแก่ผู้ใช้ข้อมูลได้ว่ารายงานทางการเงินที่จัดทำขึ้นโดยกิจการนั้นมีความถูกต้องตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป

โดยงานวิจัยของ Jensen and Payne (2003) พบว่าการเลือกผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพสูงมีแนวโน้มที่

จะสามารถแก้ปัญหาของตัวแทน (Agency Problem) ได้ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับงานวิจัยของ Lin and Liu (2009) พบว่าบริษัทที่มีระบบกลไกของการกำกับดูแลที่ไม่มีประสิทธิภาพ ส่วนใหญ่จะเลือกผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพต่ำ เนื่องจากไม่อยากให้ตรวจพบถึงความไม่โปร่งใสของกำไรในกิจการ

2.4.2 คุณภาพของงบการเงินงบการเงิน ถือได้ว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญของข้อมูลบัญชีการเงิน โดยงบการเงินจะประกอบด้วย งบดุล งบกำไรขาดทุน งบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้น งบกระแสเงินสด และหมายเหตุประกอบงบการเงิน โดยบริษัทมหาชนที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ต้องจัดทำงบการเงินเป็นรายไตรมาส และรายปี เพื่อนำส่งต่อสำนักงานตลาดหลักทรัพย์ แห่งประเทศไทย ทั้งนี้ งบการเงินรายไตรมาส ต้องได้รับการสอบทานโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในขณะที่ งบการเงินรายปี ต้องตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเช่นกัน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2552, น. 366)

สำหรับข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบหรือสอบทานโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ย่อมจะลดโอกาสที่ผู้บริหารจะตกแต่งข้อมูลเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว หรือเพื่อลดความผิดพลาดในการจัดทำข้อมูล ทำให้ข้อมูลมีความเชื่อถือได้เพิ่มขึ้น และเพื่อใช้บ่งบอกถึงฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจสำหรับผู้บริหาร ผู้ถือหุ้น และนักลงทุน ใช้เป็นข้อมูลสำหรับค้นหาโอกาสในการลงทุนที่ดีในอนาคตต่อไป (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2552, น. 378)

2.4.3 บทบาทของการสอบบัญชีในการกำกับการดูแลกิจการบทบาทของข้อมูลบัญชีการเงินในการกำกับการดูแลกิจการที่ดีนั้น ต้องอาศัยข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงและตรวจสอบความถูกต้องได้ เพื่อลดความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูล ระหว่างผู้บริหารและผู้ถือหุ้น ที่เกิดจากปัญหาตัวแทน (Agency Problem) งบการเงินของบริษัทถือเป็นข้อมูลบัญชีการเงินที่ทำหน้าที่หลักในการสนับสนุนการกำกับการดูแลกิจการที่ดี งบการเงินประจำปีของบริษัท ไม่ว่าจะเป็นบริษัทจดทะเบียนหรือบริษัทอื่น จึงต้องได้รับการตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เพื่อแสดงความเห็นว่างบการเงินของบริษัทแสดงฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน การเปลี่ยนแปลงส่วนของผู้ถือหุ้นและกระแสเงินสด โดยถูกต้องตามที่ควรสาระสำคัญตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป อย่างไรก็ตาม ผู้สอบบัญชีไม่ได้มีหน้าที่จัดทำงบการเงิน หรือรับรองความถูกต้องของงบการเงินที่ตรวจสอบ หรือแม้กระทั่งรับประกันว่าบริษัทจะ

สามารถดำเนินงานต่อไปได้ ข้อความจริงดังกล่าวเป็นสิ่งที่นักลงทุนจำนวนมากเข้าใจผิด และนำไปสู่สิ่งที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Expectation Gap

งบการเงินที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีในฐานะที่เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ทางการบัญชีและการสอบบัญชี และที่สำคัญยิ่ง คือ ในฐานะที่เป็นผู้ที่มีความเป็นอิสระจากผู้บริหารและการบริหารงานของบริษัท จึงถือเป็นข้อมูลบัญชีการเงินที่มีความเชื่อถือได้ นอกจากนี้ การปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีมีกรรมกรสอบทานการบริหารงานของผู้บริหารในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความเสี่ยง การควบคุมภายใน และการตรวจสอบภายใน เพื่อให้เป็นไปตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี การปฏิบัติเช่นนี้ จึงถือเป็นบทบาทที่สำคัญของการสอบบัญชีและถือเป็นกลไกหนึ่งของการกำกับดูแลกิจการที่ดีอีกด้วย

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับการเลือกผู้สอบบัญชี ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

2.5.1 โครงสร้างการถือหุ้น (Ownership Structure) ผู้ถือหุ้นในฐานะที่เป็นเจ้าของบริษัทหรือเป็นเจ้าของเงินลงทุนในกิจการ ประกอบไปด้วยกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มผู้ถือหุ้นรายใหญ่ ที่มีสัดส่วนเงินลงทุนสูง ถือได้ว่าเป็นกลุ่มผู้มีอำนาจในการบริหารและควบคุมกิจการด้วยการเป็นกรรมการและผู้บริหาร หรือโดยส่งตัวแทนของตนเข้ามาเป็นกรรมการเพื่อแต่งตั้งผู้บริหาร ในการกำกับการดูแลการดำเนินงานของกิจการ และยังมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนเรื่องสำคัญๆ ของบริษัท รวมทั้งการแต่งตั้งผู้สอบบัญชี (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2546)

Ashbaugh and Warfield (2003) ได้ศึกษาเรื่อง “การสอบบัญชีเป็นกลไกของการกำกับดูแลกิจการ” โดยศึกษาจากบริษัทจดทะเบียนในประเทศเยอรมันพบว่า ผู้มีอำนาจควบคุมในการแต่งตั้งผู้สอบบัญชีนั้น มาจากผู้ถือหุ้นรายใหญ่ หรือที่มีสัดส่วนการถือหุ้นสามัญ ร้อยละ 5 ขึ้นไป (Large Shareholder หรือ Block Holder) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Darmadi (2012) ได้ศึกษาเรื่อง “ความเข้มข้นของโครงสร้างการถือหุ้น, บริษัทที่มีลักษณะครอบครัวและการเลือกผู้สอบบัญชี” โดยศึกษาจากบริษัทจดทะเบียนในประเทศอินโดนีเซีย ระหว่างปี ค.ศ.2005-2007 จำนวนตัวอย่าง 787 ข้อมูลบริษัท พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างความเข้มข้น

ของความเป็นเจ้าของและความต้องการสำนักงานสอบบัญชี BIG4 เนื่องจากเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้นรายใหญ่กับผู้ถือหุ้นรายย่อย ดังนั้น ผู้บริหารในฐานะตัวแทนจึงต้องการจ้างผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพเพื่อลดปัญหาดังกล่าวซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Zengin (2013) ได้ศึกษา “ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับการเลือกผู้สอบบัญชี” โดยศึกษาจากบริษัทจดทะเบียนในประเทศตุรกี ระหว่างปี ค.ศ. 2005-2009 จำนวนตัวอย่าง 805 ข้อมูลบริษัทพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างความเข้มข้นของการเป็นเจ้าของที่วัดจากจำนวนร้อยละของผู้ถือหุ้นต่อจำนวนหุ้นทั้งหมด มีความต้องการผู้สอบบัญชีจาก BIG4 เพื่อลดความไม่สมดุลระหว่างผู้ถือหุ้นรายใหญ่กับผู้ถือหุ้นรายย่อย และเพื่อเพิ่มความโปร่งใสให้กับกิจการ

ขณะเดียวกัน งานวิจัยของ Lin and Liu (2009) ได้ศึกษา “ผลกระทบของการกำกับดูแลกิจการกับการเลือกผู้สอบบัญชี” โดยศึกษาจากบริษัทจดทะเบียนที่เสนอขายหุ้นใหม่ (IPO) ในประเทศจีน ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2004 จำนวน 184 บริษัท พบความเข้มข้นของการเป็นเจ้าของกิจการ ที่มาจากการสัดส่วนการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ที่สุด มีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญกับการเลือกผู้สอบบัญชี คือ มีโอกาสน้อยที่จะเลือกผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพ หรือ (Top 10) เนื่องจากไม่ต้องการให้ตรวจสอบถึงความไม่โปร่งใสของกำไรในกิจการ

2.5.2 สัดส่วนกรรมการอิสระ (Board Independent) คณะกรรมการเป็นตัวแทนของผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นเจ้าของกิจการโดยคณะกรรมการมีอำนาจในการดำเนินกิจการของบริษัทแทนผู้ถือหุ้น ดังนั้นคณะกรรมการควรเป็นอิสระเพื่อทำให้เกิดการถ่วงดุลการบริหารและลดความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้นและฝ่ายบริหาร โดยสอดคล้องกับ Fama and Jensen (1983) ระบุว่าคณะกรรมการขององค์กรที่มีประสิทธิภาพจะประกอบด้วยกรรมการอิสระที่มีในระดับสูงต่อคณะกรรมการทั้งคณะ

กรรมการอิสระนอกจากจะมีหน้าที่คล้ายกับเป็นตัวแทนของผู้ถือหุ้นรายย่อย ในการดูแลรวมถึงให้ความเห็นกับคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหารของบริษัท โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของผู้ถือหุ้น และผู้ที่เกี่ยวข้องกับบริษัททุกฝ่าย (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2555) แล้ว กรรมการอิสระ ยังถูกมองว่าเป็นเครื่องมือในการลดความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารและผู้ถือหุ้น (Fama, 1980; Fama and Jensen, 1983) อีกด้วย

จากงานวิจัยในอดีตเช่น Ezat and EL-Masry (2008) และ Afify (2009) พบว่าสัดส่วนกรรมการอิสระที่มีในระดับสูงทำให้เกิดการดูแลตรวจสอบกรรมการที่มีส่วนในการบริหารงานได้ดีขึ้น และยังมีการแต่งตั้งผู้สอบบัญชีที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเข้ามาตรวจสอบ

โดยงานวิจัยของ Zengin (2013) ได้ศึกษา “ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับการเลือกผู้สอบบัญชี” ของบริษัทจดทะเบียนในประเทศตุรกี พบว่า บริษัทที่มีคณะกรรมการอิสระที่ต่ำนั้น มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเลือกผู้สอบบัญชีจากกลุ่ม BIG4 เพื่อให้บุคคลภายนอกหรือนักลงทุนมีความมั่นใจในคุณภาพของรายงานทางการเงิน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของ Ianniello et al. (2013) ได้ศึกษา “การกำกับดูแลกิจการกับการเลือกผู้สอบบัญชี” ของบริษัทจดทะเบียนในประเทศอิตาลี พบว่าสัดส่วนของคณะกรรมการอิสระไม่มีความสัมพันธ์กับการเลือกผู้สอบบัญชี อาจเป็นเพราะความเป็นอิสระของคณะกรรมการและความเข้มข้นของความเป็นเจ้าของนั้นเป็นตัวแทนเรื่องเดียวกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระบบภายในของการกำกับดูแลกิจการในแต่ละบริษัทอีกด้วย

2.5.3 การควรรวมตำแหน่งของประธานกรรมการบริษัทกับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร (Duality of the Chairman and Chief Executive Officer) ประธานกรรมการและกรรมการผู้จัดการหรือประธานเจ้าหน้าที่บริหาร มีหน้าที่ความรับผิดชอบต่างกัน คณะกรรมการควรกำหนดอำนาจหน้าที่ของประธานกรรมการและกรรมการผู้จัดการหรือประธานเจ้าหน้าที่บริหารให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้คนใดคนหนึ่งมีอำนาจโดยไม่จำกัด ควรแยกบุคคลที่ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการออกจากบุคคลที่ดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการหรือประธานเจ้าหน้าที่บริหาร (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2555)

อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยในอดีตที่พิสูจน์ว่ากรรมการและผู้บริหาร ซึ่งเป็นกลไกสำคัญกับการเลือกผู้สอบบัญชี เช่น งานวิจัยของ Lin and Liu (2009) และงานวิจัยของ Ianniello et al. (2013) พบว่าการควรรวมตำแหน่งของประธานกรรมการบริษัทกับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการเลือกผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพ (TOP 10) และ BIG4 ในขณะที่งานวิจัยของ Zengin (2013) เชื่อว่าบริษัทที่มีระบบกำกับดูแลกิจการที่ดี มีคุณภาพ ในการแยกอำนาจหน้าที่การบริหารงานของประธานเจ้าหน้าที่บริหารกับประธานคณะกรรมการบริษัทเป็นคนละคนกันนั้น

มีโอกาสน้อยที่จะเลือกผู้สอบบัญชีจาก BIG4 ส่วนงานวิจัยของ Mahdavi et al. (2011) ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความครบถ้วนตำแหน่งของประธานเจ้าหน้าที่บริหารกับประธานคณะกรรมการบริษัทในการเลือกผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพ

2.5.4 ปัจจัยอื่นๆ ในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมในอดีต ผู้วิจัยพบว่ามีความแปรปรวนที่อาจมีความสัมพันธ์กับการเลือกผู้สอบบัญชี นอกเหนือจากตัวแปรด้านอื่น ได้แก่ ขนาดของบริษัท ที่มาจากยอดของสินทรัพย์รวมของแต่ละบริษัท ซึ่งกิจการที่มีศักยภาพในการเติบโตและการทำกำไรเพิ่มขึ้น ความสามารถในการจ้างผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพอาจเพิ่มขึ้นด้วย (Lin and Liu, 2009) โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lin and Liu (2009); Mahdavi et al. (2011); Darmadi (2012); Iannillo et al. (2013) และ Zengin (2013) ได้มีการนำขนาดของบริษัทเข้ามาเป็นตัวแปรควบคุมในการศึกษาครั้งนั้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำขนาดของบริษัทเข้ามาเป็นตัวแปรควบคุมผลการศึกษาในครั้งนี้ด้วย โดยผลการศึกษางานวิจัยของ Lin and Liu (2009) พบว่าบริษัทขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพในการเติบโตและการทำกำไรเพิ่มขึ้นจะมีความสัมพันธ์กับการเลือกผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพ (Top 10) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Darmadi (2012) และ Iannillo et al. (2013) พบว่าบริษัทที่มีขนาดใหญ่จะมีความสัมพันธ์กับการเลือกผู้สอบบัญชี BIG4 เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับนักลงทุน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำกับดักกิจกรรมกับการเลือกผู้สอบบัญชี โดยใช้กรณีศึกษาจากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อนักลงทุนในการใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจในหลักทรัพย์
2. เพื่อใช้เป็นข้อมูลแก่นักวิจัยในการใช้ข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเลือกผู้สอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
3. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานกำกับดูแลกิจการในการใช้ข้อมูลเพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการบริษัทให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานสอบบัญชีและผู้ประกอบวิชาชีพสอบบัญชีในการปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากร ได้แก่ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 549 บริษัท (ข้อมูล ณ วันที่ 22 กันยายน 2557)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจำนวน 394 บริษัท ทั้งนี้ ไม่รวมถึงบริษัทจดทะเบียนที่มีลักษณะ ดังนี้ 1) บริษัทจดทะเบียนที่อยู่ในกลุ่มธนาคาร เงินทุนหลักทรัพย์ และประกันภัย เนื่องจากมีลักษณะโครงสร้างเงินทุนที่ต่างไปจากกลุ่มธุรกิจอื่น 2) บริษัทจดทะเบียนที่ถูกเพิกถอน เข้าข่ายถูกเพิกถอน และบริษัทที่อยู่ระหว่างการฟื้นฟูกิจการเนื่องจากในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหาร ต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลล้มละลายกลาง 3) บริษัทจดทะเบียนที่ตรวจสอบโดยสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน เนื่องจากเป็นการตรวจสอบโดยหน่วยงานราชการตามข้อบังคับของกฎหมาย จึงขาดความเป็นอิสระในการเลือกผู้สอบบัญชี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาครั้งนี้จัดเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่รวบรวมอยู่ในฐานข้อมูลของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่เปิดเผยต่อสาธารณชนผ่านระบบการติดต่อสื่อสารทางคอมพิวเตอร์จากเว็บไซต์ www.sec.or.th และ www.set.or.th รวมถึงศึกษาข้อมูลจากหนังสือ บทความ ตำราทางวิชาการ เอกสารออนไลน์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเพื่อประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการกระจายข้อมูลของตัวแปรต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบลักษณะโดยทั่วไปของตัวแปรที่เก็บรวบรวมมา

4.2 การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression) ประเภท Binary Logistic เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นที่บางตัวเป็นตัวแปรเชิงปริมาณและ

ตัวแปรบางตัวเป็นตัวแปรเชิงกลุ่มหรือเชิงคุณภาพ กับตัวแปรตาม ซึ่งเป็นตัวแปรเชิงกลุ่มที่มีค่าได้เพียง 2 ค่า (Dichotomous Variable) ณ ระดับความมีนัยสำคัญที่ 0.05 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

$$AUD = \beta_0 + \beta_1 OWNSTR + \beta_2 BOD_IND + \beta_3 DUAL + \beta_4 SIZE + \epsilon$$

โดยที่ AUD	การเลือกให้ผู้สอบบัญชีที่อยู่ในกลุ่ม BIG4 หรือผู้สอบบัญชีในกลุ่มอื่นๆ (NON-BIG4)
OWNSTR	โครงสร้างการถือหุ้น
BOD_IND	สัดส่วนกรรมการอิสระ
DUAL	การควบคุมตำแหน่งของประธานกรรมการบริษัทกับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร
SIZE	ขนาดของกิจการ
ϵ	ค่าความคลาดเคลื่อนที่มีค่าความแปรปรวนไม่คงที่ (Error term)

4.3 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

การวัดค่าข้อมูลของตัวแปรอิสระมี 3 ตัวแปร ดังนี้

4.3.1 โครงสร้างการถือหุ้น (Ownership Structure) ในการวัดค่าของโครงสร้างการถือหุ้นนี้ ผู้วิจัยได้ดัดแปลงมาจากงานวิจัยของ Lin and Liu (2009); Mahdavi et al. (2011); Darmadi (2012) และ Zengin (2013) และได้เลือกใช้จำนวนหุ้นของผู้ถือหุ้นสูงสุด 10 รายแรกต่อจำนวนหุ้นที่ออกและเรียกชำระแล้ว ทั้งหมดเป็นเกณฑ์วัดโครงสร้างการถือหุ้น เนื่องจากมีความสอดคล้องกับสมมติฐานเบื้องต้นที่ว่า หากบริษัทมีโครงสร้างการถือหุ้นที่มีความหนาแน่น คือ มีสัดส่วนการถือหุ้นส่วนใหญ่โดยบุคคลจำนวนน้อยราย จะทำให้บริษัทนั้นไม่มีความเป็นอิสระในการบริหารงาน โดยจะคำนึงถึงผลประโยชน์ในกลุ่มของตนเป็นหลัก อีกทั้งในรายงานประจำปีของบริษัทที่มีการระบุจำนวนหุ้นของผู้ถือหุ้นสูงสุด 10 รายแรกอยู่แล้ว ทำให้สะดวกต่อการเก็บข้อมูลของบริษัทโดยแสดงสูตรได้ดังนี้

$$\frac{\text{จำนวนหุ้นของผู้ถือหุ้นสูงสุด 10 รายแรก}}{\text{จำนวนหุ้นที่ออกและเรียกชำระแล้ว}}$$

4.3.2 สัดส่วนกรรมการอิสระ (Board Independent) คุณสมบัติของกรรมการอิสระเป็นไปตามข้อกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์โดยกำหนดให้มีกรรมการอิสระอย่างน้อย 1 ใน 3 ของคณะกรรมการทั้งหมด และอย่างน้อยต้องมี 3 คน โดยรวบรวมข้อมูลจากรายงานประจำปี และแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) ของบริษัท การวัดค่าโดยใช้อัตราร้อยละของกรรมการอิสระต่อคณะกรรมการของบริษัท ซึ่งได้ดัดแปลงมาจากงานวิจัยของ Afify (2009) และ Ianniello et al. (2013) แสดงสูตรได้ดังนี้

$$\frac{\text{จำนวนกรรมการอิสระ(คน)}}{\text{จำนวนคณะกรรมการบริษัท (คน)}}$$

4.3.3 การควบคุมตำแหน่งของประธานกรรมการบริษัทกับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร (Duality of the Chairman and Chief Executive Officer) ได้ดัดแปลงมาจากงานวิจัยของ Lin and Liu (2009); Mahdavi et al. (2011); Zengin (2013) และ Ianniello et al. (2013) โดยรวบรวมข้อมูลจากรายงานประจำปี และแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) ของบริษัทวัดค่าโดยกำหนดเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) ดังนี้

กำหนดให้ตัวแปรมีค่า = 1 ในกรณีที่ ประธานกรรมการบริษัทเป็นคนเดียวกันกับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร

กำหนดให้ตัวแปรมีค่า = 0 ในกรณีที่ ประธานกรรมการบริษัทไม่ใช่คนเดียวกันกับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร

4.4 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) การเลือกผู้สอบบัญชีได้รวบรวมข้อมูลจากรายงานประจำปี และแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) ของบริษัทที่เปิดเผยข้อมูล ณ วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี พ.ศ. 2556 โดยผู้ศึกษาได้กำหนดชื่อตัวแปรที่เกี่ยวกับการเลือกผู้สอบบัญชี คือ AUD ซึ่งเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) โดยกำหนดค่า AUD มีค่าดังนี้

กำหนดค่า AUD = 1 ในกรณีที่บริษัทเลือกผู้สอบบัญชีในกลุ่ม BIG4

กำหนดค่า AUD = 0 ในกรณีที่บริษัทเลือกผู้สอบบัญชีอื่นๆ ที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่ม BIG4 (NON-BIG4)

4.5 ตัวแปรควบคุม (Control Variables) ขนาดของบริษัท (SIZE) วัดจากลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์รวมในแต่ละบริษัท ที่แสดงในงบดุล ณ วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี พ.ศ. 2556 โดยรวบรวมข้อมูลจากรายงานประจำปีของบริษัทเนื่องจากขนาดของกิจการจะมีผลต่อการพิจารณา เช่น กิจการที่มีขนาดใหญ่จะมีความสามารถในการจ้างผู้สอบบัญชีจาก BIG4 มากกว่ากิจการที่มีขนาดเล็ก ซึ่งจะสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีต เช่น งานวิจัยของ Lin and Liu (2009); Mahdavi et al. (2011); Darmadi (2012); Ianniello et al. (2013) และงานวิจัยของ Zengin (2013) ที่นำขนาดของบริษัทซึ่งวัดจากลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์รวมมาเป็นตัวแปรควบคุมในการเลือกผู้สอบบัญชี

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับการเลือกผู้สอบบัญชี พบว่าสัดส่วนการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นสูงสุด 10 รายแรกมีค่า Min ต่ำสุดไม่ถึงร้อยละ 20 และมีค่า Max ร้อยละ 99.83 แต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย (Mean) จะพบว่าเกินกว่าร้อยละ 50 ในทุกกลุ่มอุตสาหกรรม แสดงว่าโดยเฉลี่ยแล้วทุกอุตสาหกรรมมีผู้ถือหุ้นรายใหญ่ที่มีอำนาจควบคุมกิจการ ทั้งนี้ในบริษัทที่อยู่ในอุตสาหกรรมกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร มีค่าเฉลี่ย (Mean) สัดส่วนการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นสูงสุด 10 รายแรก มากที่สุดเท่ากับ ร้อยละ 74.92 ในขณะเดียวกัน มีบางบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีค่าเฉลี่ย (Mean) น้อยที่สุด ได้แก่ กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างเท่ากับ ร้อยละ 62.54 ในส่วนของสัดส่วนกรรมการอิสระซึ่งแสดงถึงการถ่วงดุลอำนาจการบริหารงานของบริษัท พบว่าบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยโดยทั่วไปมีสัดส่วนกรรมการอิสระไม่ถึงร้อยละ 50 ของทุกกลุ่มอุตสาหกรรม ซึ่งดูจากค่าเฉลี่ย (Mean) แต่มีบริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมมีค่าเฉลี่ยของสัดส่วนกรรมการอิสระเกินกว่ากึ่งหนึ่ง (เกินกว่าร้อยละ 50) ของคณะกรรมการบริษัทและบางกลุ่มอุตสาหกรรมมีค่าเฉลี่ยของสัดส่วนกรรมการอิสระน้อยกว่ากึ่งหนึ่ง (น้อยกว่าร้อยละ 50) สำหรับอุตสาหกรรมที่มีค่าสูงที่สุดซึ่งดูจากค่า Max ได้แก่ อุตสาหกรรมกลุ่มทรัพยากร โดยมีค่าเท่ากับ ร้อยละ 73 และอุตสาหกรรมที่มีค่าน้อยที่สุดซึ่งดูจากค่า Min ได้แก่ อุตสาหกรรมกลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค โดยมีสัดส่วนกรรมการอิสระเท่ากับ ร้อยละ 20 ในขณะที่การรวบรวมตำแหน่งของประธานกรรมการบริษัทกับ

ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร ซึ่งการที่บริษัทที่มีประธานกรรมการบริษัทไม่ใช่คนเดียวเท่ากับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร นั้น แสดงถึงการเป็นอิสระในการบริหารงาน จากการทดสอบพบว่าบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยส่วนใหญ่มียุทธศาสตร์การบริษัทที่ไม่ใช่คนเดียวเท่ากับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร โดยบริษัทจดทะเบียนที่แสดงผลดังกล่าวมีจำนวนถึง 309 บริษัท จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 394 บริษัท หรือคิดเป็นร้อยละ 78 ของจำนวนบริษัททุกกลุ่มอุตสาหกรรม เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มอุตสาหกรรม พบว่าสัดส่วนของบริษัทที่มีประธานกรรมการเป็นคนละคนกันนั้นสูงสุด คือ อุตสาหกรรมกลุ่มเทคโนโลยี รองลงมาคือ อุตสาหกรรมกลุ่มทรัพยากร และกลุ่มบริการ ซึ่งมีค่าเท่ากับร้อยละ 89, 86 และ 80 ตามลำดับและบริษัทจดทะเบียนจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเลือกผู้สอบบัญชีที่มาจากกลุ่ม BIG4 โดยในงานวิจัยนี้พบว่า ส่วนใหญ่บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทุกกลุ่มอุตสาหกรรมเลือกใช้บริการจากสำนักงานสอบบัญชี BIG4 แสดงให้เห็นว่างบการเงินที่จัดทำขึ้นนั้นสะท้อนความน่าเชื่อถือ โดยสัดส่วนของจำนวนบริษัทที่เลือกผู้สอบบัญชีจากกลุ่ม BIG4 ต่อจำนวนบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมนั้นๆ กลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มทรัพยากรและกลุ่มเทคโนโลยี โดยมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 76, 75 และ 70 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 แสดงการทดสอบ Multicollinearity Correlations

		OWNSTR	BOD_IND	DUAL	SIZE
OWNSTR	Pearson	1	-.132**	.007	-.040
	Sig.		.009	.896	.423
	N	394	394	394	394
BOD_IND	Pearson	-.132**	1	-.035	.050
	Sig.	.009		.492	.325
	N	394	394	394	394
DUAL	Pearson	.007	-.035	1	-.077
	Sig.	.896	.492		.125
	N	394	394	394	394
SIZE	Pearson	-.040	.050	-.077	1
	Sig.	.423	.325	.125	
	N	394	394	394	394

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับการเลือกผู้สอบบัญชี ด้วยการถดถอยโลจิสติกผู้วิจัย ได้ทดสอบตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์ภายในตัวเอง (Multicollinearity) ด้วยสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระด้วยวิธีของเพียร์สัน ไม่พบตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กันเกิน 0.80 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง

	B	S.E.	Wald	Df	Sig.	Exp(B)
Constant	-7.354	1.216	36.556	1	.000	.001
OWNSTR	2.953	.707	17.452	1	.000	19.157
DUAL	-.420	.277	2.302	1	.129	.657
SIZE	.747	.101	55.174	1	.000	2.111
BOD_IND	-1.198	1.509	.631	1	.427	.302

Dependent Variable: การเลือกผู้สอบบัญชี (AUD)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับการเลือกผู้สอบบัญชี ด้วยการถดถอยโลจิสติกพบว่า มีเพียงค่าสัมประสิทธิ์ (B) ของ โครงสร้างการถือหุ้น (OWNSTR) และ ขนาดของบริษัท (SIZE) ที่สามารถพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยโครงสร้างการถือหุ้น และ ขนาดของบริษัทมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการเลือกผู้สอบบัญชี BIG4 ซึ่งตัวแปรที่ส่งผลต่อการเลือกผู้สอบบัญชีมากที่สุด คือ โครงสร้างการถือหุ้น รองลงมาคือ ขนาดของบริษัท ตามลำดับ

อภิปรายผล

ในการศึกษาเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับการเลือกผู้สอบบัญชี BIG4 พบว่า โครงสร้างการถือหุ้นมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการเลือกผู้สอบบัญชี BIG4 แสดงว่าบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เมื่อบริษัทยังมีสัดส่วนการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นสูงสุด 10 รายแรก สูง หรือมากกว่า แสดงให้เห็นว่าบริษัทนั้นจะมีความเป็นไปได้ในการเลือกผู้สอบบัญชีจากกลุ่ม BIG4 ซึ่งเหตุการณ์นี้น่าจะเกิดจากการที่ ผู้ถือหุ้นรายใหญ่ต้องการลดความขัดแย้งกับผู้ถือหุ้นรายย่อย และต้องการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับงบการเงินของ

บริษัท เพื่อลดปัญหาที่อาจถูกตรวจสอบจากหน่วยงานกำกับดูแลกิจการจากภายนอก ซึ่งผลการวิจัยได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Darmadi (2012) ที่ให้เหตุผลว่า ผู้บริหารในฐานะตัวแทนต้องการจ้างผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพ (BIG4) เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้นรายใหญ่กับผู้ถือหุ้นรายย่อย และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Zengin (2013) ซึ่งพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างความเข้มข้นของการเป็นเจ้าของกับการเลือกผู้สอบบัญชี BIG4 เนื่องจาก เพื่อลดความไม่สมดุลระหว่างผู้ถือหุ้นรายใหญ่กับผู้ถือหุ้นรายย่อย และเพื่อเพิ่มความโปร่งใสให้กับกิจการ

นอกจากนี้ ยังพบว่าขนาดของบริษัทมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการเลือกผู้สอบบัญชี BIG4 แสดงว่ายิ่งบริษัทมีขนาดใหญ่ บริษัทก็จะมีแนวโน้มที่จะเลือกผู้สอบบัญชีจากกลุ่ม BIG4 โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lin and Liu (2009) ที่พบว่าบริษัทขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพในการเติบโตและการทำกำไรเพิ่มขึ้นจะมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการเลือกผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพเช่นเดียวกับงานวิจัยของ Darmadi (2012) และ Ianniello et al. (2013) พบว่าบริษัทที่มีขนาดใหญ่จะมีความสัมพันธ์กับการเลือกผู้สอบบัญชี BIG4 เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับนักลงทุน

ข้อเสนอแนะงานวิจัยในอนาคต

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ข้อมูลบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ณ สิ้นรอบระยะเวลาบัญชีปี พ.ศ. 2556 เป็นฐานในการทดสอบข้อมูล ซึ่งผลที่ได้เป็นผลจากการศึกษาช่วงเวลา 1 ปีเท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรเพิ่มช่วงเวลาในการศึกษาทางการเงินให้มากขึ้นหรือควรเพิ่มตัวแปรอิสระเช่น ขนาดของคณะกรรมการบริษัท สัดส่วนการถือหุ้นโดยบริษัทที่มีลักษณะครอบครัว หรืออาจทดสอบความแตกต่างในเรื่องของคุณภาพของงบการเงินที่ตรวจสอบโดยกลุ่ม BIG4 และกลุ่ม NON-BIG4 เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีประโยชน์มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จุฑามณ สิทธิผลวนิชกุล และมนวิภา ผดุงสิทธิ์. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกผู้สอบบัญชีรับอนุญาตของบริษัทจดทะเบียน. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 3(7), 56-72.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2546). *แนวปฏิบัติที่ดีของผู้ถือหุ้น*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2557, จาก <http://www.set.or.th/th/regulations/cg/files/2003/booklet1.zip>

_____. (2552). *การกำกับดูแลเพื่อสร้างมูลค่ากิจการ*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

_____. (2555). *หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน*. สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2557, จาก <https://www.set.or.th/th/regulations/cg/files/2013/CGPrinciple2012Thai-Eng.pdf>

Afify H. A. E. (2009). Determinants of audit report lag: Does implementing corporate governance have any impact? Empirical evidence from Egypt. *Journal of Applied Accounting Research*, 10(1), 56-86.

Ashbaugh H. and Warfield T.D. (2003). Audits as a corporate governance mechanism: Evidence from the German market. *Journal of International Accounting Research*, 2, 1-21.

Beasley M.S. and Petroni K. R. (2001). Board Independence and Audit-Firm Type. *A Journal of Practice & Theory*, 97-114.

Cohen J., Krishnamoorthy S. and Wright A. M. (2002). Corporate governance and the audit process. *Contemporary Accounting Research*, 19(4), 573-594.

Darmadi S. (2012, 06 February). *Ownership Concentration, Family Control and Auditor Choice: Evidence from an Emerging Market*. Retrieved October 2014, from http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1999809

DeAngelo L. (1981). Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3(3), 183-199.

Ezat A. and El-Masry A. (2008). The Impact of Corporate Governance on the Timeliness of Corporate Internet Reporting by Egyptian Listed Companies. *Managerial Finance*, 34(12), 848-867.

- Fama E. F. (1980). Agency Problems and the Theory of the Firm. *Journal of Political Economy*, 88, 288-307.
- Fama E. F. and Jensen M. C. (1983). Separation of ownership and control. *J. Law Econ*, 23(2), 301-325.
- Gelb D. S. and Zarowin P. (2002). Corporate Disclosure Policy and the Informativeness of Stock Prices. *Review of Accounting Studies*, 7, 33-52.
- Ianniello G., Mainardi M. and Rossi F. (2013, 19-21 September). *Corporate governance and auditor choice*. Retrieved October 15, 2014, from http://www.aidea2013.it/docs/270_aidea2013_accounting.pdf
- Jensen K. L. and Payne J. L. (2003). Management Trade-Offs of Internal Control and External Auditor Expertise. *Auditing: Journal of Practice & Theory*, 22(2), 99-199.
- Jensen M. C. and Meckling W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305-360.
- Lee H. Y., Mande V. and Ortman R. (2004). The effect of audit committee and board of director independence on auditor resignation. *Auditing. A Journal of Practice & Theory*, 23(2), 131-146.
- Lin Z. J. and Liu M. (2009). The Impact of Corporate governance on auditor choice: Evidence from China. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 18, 44-59.
- Mahdavi G., Maharlouie M. M., Ebrahimi F. and Sarikhani M. (2011). The Impact of Corporate Governance on Auditor Choice. *International Research journal of Finance and Economics*, 68, 129-139.
- Organization for Economic Co-operation and Development. (2004). *OECD Principles of Corporate Governance*. Retrieved December 18, 2014, from <http://www.oecd.org/>
- The Cadbury Committee. (1992). *Report of the Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance*. Retrieved December 18, 2014, from http://www.icaew.com/~media/corporate/files/library/subjects/corporate_governance/financial_aspects_of_corporate_governance.ashx
- Wilkinson B. R. and Clements C. C. (2006). Corporate governance mechanisms and the early-filing of CEO certification. *Journal of Accounting and Public Policy*, 25(2), 121-151.
- Zengin Karaibrahimoglu Y. (2013). Is Corporate Governance A Determinant of Auditor Choice?- Evidence From Turkey. *Ege Academic Review*, 13(2), 273-284.

ผู้เขียนบทความ

- นางสาวพิชญ์ณัฐ เสี่ยงกลาง นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา ถนนสุรนารายณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000
E-mail: keak_2007@hotmail.com
- อาจารย์ ดร.ชุติมา นาคประสิทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา ถนนสุรนารายณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000